

З ІСТОРІЇ РІДНОКРАЮ

Продовження. ГРАМОТА 1495 РОКУ ПРО ЗАРІЧНЕНСЬКІ СЕЛА

1 травня 1495 року княгиня Марія Семенова Олександрівна та її син Василь Семенович дали Сеньку Зенковичу за вірну службу право на володіння селами **Муравин, Кухче, Телковичі та Іванчиці**. У 1522 році син Сенька Зенковича Матіяс просить короля Польщі Сигізмунда підтвердити цей привілей. 17 червня Сигізмунд пише грамоту на володіння цими селами, яку підтверджують старости, воєводи та «гетьман найвищий, староста Брянської та Веницької, князь Константин Іванович Острозький». Король уточнює кордони та входить маєтку пана Матіяса Зенковича села Іванчиць, де згадуються інші зарічненські села: «Тое село **Іванчиці** оть Пинска по правої руце границы съ поддаными его милости господарскими **Староконцы** и съ поповскими **Стыром** и **Кожое** озеро болотом ку **Стубло** и к **Пещаницы**, от **Пещаницы** болотом до **Гработина**.

Тые же люди **Іванчицькіе** съ поддаными его милости господарскими и съ **Серничаны** оть **Боброва** мосту аж до **Песчаного** Броду, до грани **Дубровицьких**, до дерева **бортного** входь мають, и тамъ же въ **остовье** **Бутове** тые же люди пана Зенковича **Іванчицькіе** съ поддаными его милости господарскими зъ **Вижчаны** до дерева **бортного** входь мають» Отже, у змісті цього уривка, писаного в 1522 році, знаходимо спогади про села **Старі Коні, Бутове, Піщаницю, Серники, Вичівку**.

ДВОРИЩЕ ПОЛОВИНЧИ

він називає **Іванковичів, Занковичів, Андреевичів, Петровичів, Юхновичів, Малаховичів**. Война зафіксував у селі «**Задолжье**» 3 дворища: **Пашутичі** (володіли **Беликовичі**), **Олисеєвичі** (**Олисеєвичі**), **Неліповщина на Любинях** (**Місковичі**). Крім **Любиня**, згадується тут і топонім **Глуш**. Це, напевне, нинішній хутір **Глуша**. А наявність у селі

урочища **Озеро** вказує на те, що тодішнє **Задовже** охоплювало й землі нинішнього **Заозір'я**. Цікаві топоніми села: урочища **Святе, Глинища, під Свіднем, Чортова Лоза, біля Козла, Татарка, Дядюшине, ниви на Плесочі, нивка під Яблунькою, Сліпе болото, Борова нивка, Беликів Зруб, Беликовичів Стовп, під Двором, під Лядом на Любині**. А «лядо» в давнину – це місце вирубки та випалювання лісу при підготовці землі до посіву. Але найприємніші слуху ось ці слова-топоніми **Задовжа**: урочища **Доброта та Добраша**.

ВЛАСНИКИ ЗЕМЕЛЬ СЕЛА КУТИН

Село **Кутин** у середньовічних документах згадується у 1520 та 1522 роках. У «Ревізії пущ та переходів» **Воловича** вміщена «**Дарча грамота Федорова Івановича Ярославича службовцю Федору Шабану на два дворища у селі Кутин**». Її представив **Сигізмунду Борис Шабанович, син Федора**. Підтверджена вона королем 7 листопада

ського повіту. Автор відзначає, що нині це **Храпунь** на річці **Ствизі**. Отже, найдавнішою згадкою про нинішнє село **Храпин** **Зарічненського** можна вважати 1529 рік, як це вказано в архіві князів **Любешовських**. «**Писцева книга**» **Хвальчевського** детально розповідає про землі села **Храпин**. Там були дворища **Дялощинське, Дишовчизна, Мелеховське**. Розділ землі від дворища **Половичичі** йшов через урочища **Крива нива, Лосиний мох, Скучидоха, Ольшани**. Землі ж село **Храпин** мало багатостро-

аж 10 волок. У **Хвальчевського** зазначено, що в **Храпині** за рікою земля підданих «**королівської милості**» - дворище **Дялощинське**, а живуть там **Кохно Курилович, Савка Грєнович**. Цікаві топоніми села: на **Могилці, Під'ям'я, біля Беликового зруба, під Глушею, Пристань біля Кривої ниви, під Ямами, під Любином, на Малинні, біля Липового куща, на Кучині, Густа нива, Горіхове, на Копані, на Долині, під Двором**. Останній топонім свідчить, що в **Храпині** теж був господарський двір. А в 1555 році **Храпин** відійшов у вигляді заміни **Пінському** **владиці та священику Нобельської Миколаївської церкви**. За наказом **Хвальчевського** ця церква із **Нобля** була перенесена в **Храпин**.

ДВОРИЩЕ ПОЛОВИНЧИЧІ СЕЛА КУХЧЕ

Обміри в селі Кухче Хвальчевський провадив навесні 1555 року. Він згадує кухченського землевласника Зенковича й двір старожитній. Значить до часу обміру село існувало вже давно. Пінський староста відзначає, що тут лише одне дворище – Половинчичі, «на двох межах якого сидять Федір Вишовкович та Гачук Гапонович». Война ж називає власниками дворища Половинчичі Федора, Гача, Петра та Семена Половинчич. Платили вони полюддя 7 грошей і 4 пенязі, посошного – 10, за вози – 4, за батрака – 12, за лисицю – 6, за стіг сіна – 3, за писаря – 6 грошей. Віддавали вівса 2 бочки, «уроку» - 30. Усього виплачували казні 2 копи 36 грошей 4 пенязі. При описі дворища Половинчичі Хвальчевський називає села Кутинок та Задовже. Зазначає, що в селі Задовже «сидить» Сенько Яцкович.

У відомості про чиншову шляхту Мінської губернії за 1829 рік відмічено, що село Кухче орендуює Савицький, а власником є поміщик Орда. Декрет про його дворянське походження, датоване 1795 роком і зберігається у ревізійних казках. Цікаві записи про Кухче зберігаються в Державному архіві Рівненської області. Вони були записані під час підготовки до друку «Історії міст і сіл України. Рівненська область». Ось яке прислів'я було записано в селі про польських панів: «Важко жилося за Корсака, намучилися й за Орди». На початку ХХ століття за нездачу пану сіна фізично були покарані селяни Плесюк Антон, Погорілець Яків та Харковець Антон. За переписом 1896 року в Кухчі було зафіксовано 80 дворів, 3 млинів'ятки, корчму й цементний завод.

ТАЄМНИЦЯ СЕЛА ЗАДОВЖЕ

Двічі бували королівські піддані й у селі Задовже. Хвальчевський провадив тут свої обміри навесні 1555 року. Серед задовженських землевласників

тверджена вона королем 7 листопада 1520 року. У Литовській метриці є підтверджувальна грамота боярину Дашку Івановичу Юражичу на людей та землю в селах Пожозі та Кутині. Сигізмунд підтвердив володіння боярина, надане йому князем Федором Ярославичем. У Кутині боярину Юражичу належав селянин Коляда. Підтверджує Сигізмунд і володіння усіма землями та входами, двором та млином цих сіл. У пінських писцевих книгах Кутин не згадується. Значить, там не було королівських земель, а лише приватні.

СЕЛО ХРАПИН ПІНСЬКОГО ПОВІТУ

Храпин - один із найстаріших населених пунктів району. Професор Цинкаловський подає про нього такі відомості: «Село розміщене над річкою Струменем. Храпин згадується в 1451 році, коли князь Свидригайло надає село Хведорові Гринькові (Архів Сангушків, т. 1, №47). В архіві князів Любешовських Храпин згадується в 1529 році». Після знайомства з архівом князів Сангушків можна засумнівалися в достовірності слів професора Цинкаловського. На сторінці 44 першого тому княжого архіву читаємо, що 24 вересня 1451 року в місті Луцьку князь Свидригайло Олігардович дарує королівському конюхові село Храпино Турівського повіту. Отже, це інше село зі схожою назвою. Про те, що в Пінському повіті існував населений пункт Храпин, а в Туровському – Храпино, можна переконатися в дослідженні Матвія Кузьмовича Любавського «Областное деление и местное самоуправление Литовско-Русского государства». Відомий російський історик вивчав Литовсько-Російську державу ХІІІ-ХVІ століть. У цій роботі на сторінці 196 відзначено: «Між річками Стир, Прип'ять та Струмінь лежать села Муравин, Кухче, Іванчичі, Погост, Храпин, Задовже, Морочно, Нобель, Прикладники, Комори». А на сторінці 200 розповідається про село Храпино Туров-

Нобля була перенесена в Храпин.

КОЛИ ЗНИКЛО СЕЛО ОЗЕРЦІ (ЄЗЕРИЧІ)

У кожній із писцевих книг після опису сіл Кухче та Храпин іде розповідь про село Єзеричі (у Хвальчевського) чи Озерці (у Войни). Це одне й те ж село, яке має спільні межі із дворощем Половинчичі Кухча, селами Храпин та Задовже. Аналізуючи всі топоніми цього населеного пункту, можна прийти до висновку, що розміщене це село було в районі трьох озер, Осової, Новорічиці та Острівська. Підтвердженням цьому може бути наступний запис із «Ревізії пуц» Воловича: «Від Озерець за 5 миль до села Кухче...» Якщо врахувати, що миля – це 1,6 км, то відстань від Озерець до Кухча становила приблизно 8 кілометрів. А через дворище Половинчичі села Кухче проходила Озерницька дорога. Місце розташування села тепер уже сумнівів не викликає, а от чому зникло це село, залишається загадкою. Зазначено, що при селі Єзерицькому є острів Червень, спірний із селом Червень князя Чорторійського. Під час спілкування із селянами Озерець піддані короля зафіксували свідчення, що цей острів належить їхньому селу, бо ним здавна володіли їхні предки. Цікаві топоніми: урочище Річки (можливо, нинішній населений пункт із такою назвою), за Озерами, Старе гумно, Кладовище, Татарська Орда. Останній топонім підтверджує історичний факт перебування татарських орд на поліських землях. А урочище за Озерами переконує, що це поселення було розміщене саме в районі трьох озер. На карті 1855 року позначене село Озери та фільварк Озери. На початку ХХ століття там ще господарювали. А згодом це село зникло з географічних карт Полісся.

Далі буде.

Валентина Тумаш